

Avdelning
Analysavdelningen
Handläggare
Eva Stening
08-563 087 63
eva.stening@uka.se

Datum/ löpnummer 2019-05-07 / 6

Universitetskanslersämbetets statistiska analyser är en av formerna för att löpande redovisa utvecklingen inom utbildningen på grundnivå och avancerad nivå samt på forskarnivå. Analyserna innefattar även utvecklingen inom personalområdet och högskolans ekonomi.

Utlandstjänstgöring vanligast bland professorer och meriteringsanställda

Under 2017 hade 19 procent av den forskande och undervisande personalen i högskolan varit på en arbetsrelaterad utlandsvistelse som varat minst en vecka. Det var något vanligare bland män än kvinnor. Utlandsvistelser inom tjänsten var vanligast bland professorer och meriteringsanställda, och inom naturvetenskap samt lantbruksvetenskap och veterinärmedicin. Det var också vanligare att anställda på stora breda universitet och fackinriktade universitet reste utomlands inom tjänsten jämfört med anställda på nya universitet och högskolor. Majoriteten av utlandsvistelserna ägnades åt främst forskning.

Internationaliseringsutredningen, som lämnade över sitt slutbetänkande till regeringen i oktober 2018, slår fast att internationaliseringen inom högskolan bör öka. Som motiv till ökad mobilitet lyfts bland annat ökad kvalitet och relevans inom högre utbildning och forskning, samt att internationellt samarbete bidrar med nya perspektiv och infallsvinklar i verksamheten.¹ Studier visar också att de främsta drivkrafterna bakom internationell mobilitet bland EU-länderna är karriärutveckling och byggande av nätverk.² Effekterna av internationell mobilitet är dock inte helt enkla att mäta. Exempelvis visar studier att etableringen av nätverk är extra viktigt tidigt i en forskarkarriär³, men att de omedelbara effekterna på en enskild individs karriär (exempelvis genom ökade publiceringar) är relativt få. Istället syns effekterna av internationell mobilitet först senare, när nätverk byggts upp och samarbeten mognat och börjat bära frukt.⁴ Det kan dock konstateras att internationell mobilitet troligen främjar karriärer och verksamheten inom högskolesektorn, om inte på kort sikt så åtminstone på lång sikt.

För att undersöka den internationella mobiliteten bland högskolans personal i Sverige har UKÄ, med hjälp av SCB, genomfört en enkätundersökning om utlandsvistelser i tjänsten. Undersökningen vände sig till den forskande och undervisande personalen och de som arbetar med stöd till forskning och utveckling inom Sveriges universitet och högskolor. En enkät skickades ut till ett urval av dessa individer som tillfrågades huruvida de varit utomlands i tjänsten under 2017 och i sådana fall hur länge. De som uppgett att de varit utomlands fick också uppge vad syftet med utlandsvistelsen varit: en kombination av forskning och undervisning, främst forskning, främst undervisning eller främst studier. Uppgifter lämnades avseende totalt 5 819 tjänster, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 44,9 procent. I och med att urvalet baserats på tjänster, innebär det att det är möjligt för

¹ En strategisk agenda för internationalisering. SOU 2018:3 .

² MORE 3. 2017. ISBN 978-92-79-80918-7

³ Faugert & Co Utvärdering AB. *Crossing Borders - Obstacles and incentives to researcher mobility Study 1: Mobility of researchers in the Nordic region*. Nordforsk, 2014.

⁴ Vetenskapsrådets kunskapsöversikt 2015.

Datum
2019-05-07

Reg.nr
52-5-19

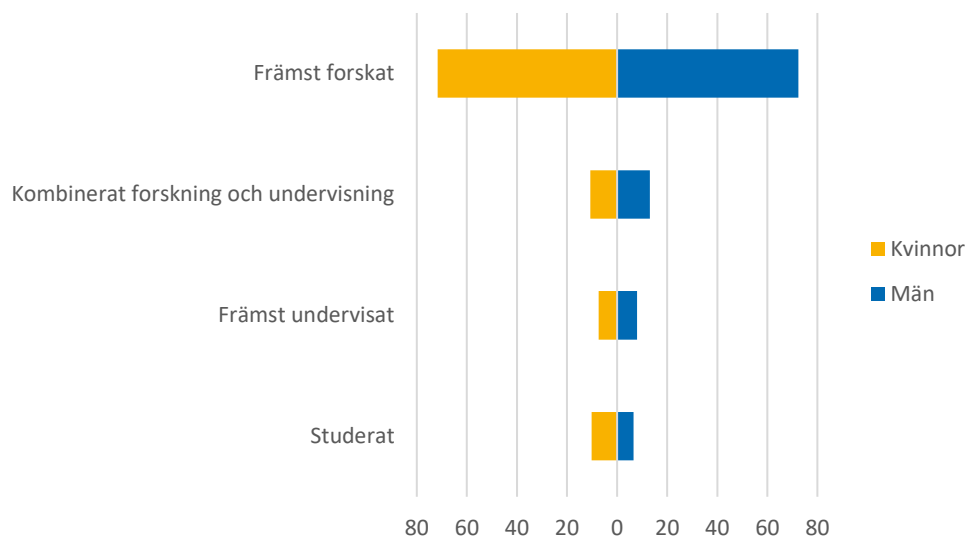
en individ som innehar två tjänster att svara på enkäten utifrån bägge dessa tjänster. För mer information om urval och metod, se faktaruta i slutet av analysen.

Forskning den vanligaste orsaken till utlandsvistelser

Av den forskande och undervisande personalen som deltagit i undersökningen uppgav 1740, eller 30 procent, att de hade varit på en arbetsrelaterad utlandsvistelse under 2017. Omkring 1115, eller 19 procent, hade varit på en utlandsvistelse som varat en vecka eller mer, medan 625, eller 11 procent, hade varit utomlands under kortare än en vecka. De allra flesta hade alltså inte varit utomlands inom tjänsten. Fortsättningsvis kommer den här analysen fokusera på de som uppgett att de varit utomlands under minst en vecka under 2017.

Arbete i utlandet var något vanligare bland män. Drygt 660 av männen, motsvarande 22 procent, hade varit utomlands i tjänsten medan motsvarande siffra för kvinnorna var 455, eller 16 procent. Majoriteten av utlandsvistelserna, 70 procent, hade varat mellan 1-4 veckor, medan 13 procent hade varit utomlands under 5-8 veckor och 15 procent under 9 veckor eller fler. Kvinnor och män skilde sig inte åt vad gäller längden på utlandsvistelserna utan följde samma fördelning som gruppen som helhet. De allra flesta, 72 procent, hade främst ägnat sig åt forskning under sina utlandsvistelser. Andelen som uppgett att de kombinerat forskning och undervisning till ungefär lika stor del uppgick till 12 procent, medan omkring 8 procent främst hade ägnat sig åt undervisning respektive studerat. Även här var könsfördelningen jämn och både kvinnor och män följde samma fördelning som gruppen i helhet. En skillnad var dock att kvinnor i högre grad varit utomlands för att studera – 10 procent av kvinnorna uppgav att de ägnat sig åt studier medan motsvarande andel bland männen var drygt 6 procent (se Figur 1).

Figur 1. Andel bland män respektive kvinnor som uppgett det huvudsakliga syftet med utlandsvistelsen: kombinerad forskning och undervisning, främst forskning, främst undervisning eller främst studier.

Datum
2019-05-07Reg.nr
52-5-19

Utlandsvistelser vanligast bland professorer och meriteringsanställda

Det fanns skillnader mellan olika anställningskategorier vad gäller utlandsvistelser i tjänsten. Vanligast var de bland professorer och de med meriteringsanställningar⁵, 32 procent av professorerna och 30 procent av de meriteringsanställda uppgav att de varit utomlands under 2017. Inom kategorin meriteringsanställda ryms bland annat postdoktorer, biträdande lektorer och forskarassistenter. Det är dock inte möjligt att presentera statistik för de enskilda underkategorierna då det är så pass få från respektive kategori som deltagit i undersökningen. Istället presenteras här gruppen meriteringsanställda på en aggregerad nivå. Bland doktorander och annan forskande och undervisande personal med doktorsexamen uppgav 27 respektive 23 procent att de varit utomlands i tjänsten. Bland annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen hade 20 procent varit utomlands inom tjänsten. Bland lektorer uppgick andelen som varit utomlands till 20 procent och bland adjunkter endast till 6 procent. Det går alltså att urskilja ett mönster som tyder på att utlandsvistelser i tjänsten är något vanligare bland de anställningskategorier som är mer forskningsinriktade jämfört med de som är inriktade på undervisning.

I linje med detta resonemang kan man också se att de allra flesta inom respektive kategori ägnat sig främst åt forskning under sina utlandsvistelser (se Figur 2). Undantaget är adjunkter där endast 19 procent uppgett att de främst ägnat sig åt forskning, medan 58 procent uppgett att de främst ägnat sig åt undervisning. Adjunkter undantagna, verkar det alltså som att det främst är forskningsrelaterade arbetsuppgifter som leder till utlandsresor i tjänsten. Även bland lektorer, en undervisningsinriktad anställningskategori där 19 procent uppgett att de främst undervisat under sina utlandsvistelser, uppgav 63 procent att de främst forskat. Att resa utomlands för att studera inom tjänsten var relativt ovanligt, och föga förvånande var detta något som främst förekom bland doktorander, där 22 procent uppgett detta som huvudsaklig anledning till utlandsvistelserna. Även bland adjunkter och annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen var detta något vanligare än bland övriga anställningskategorier, 12 respektive 8 procent.

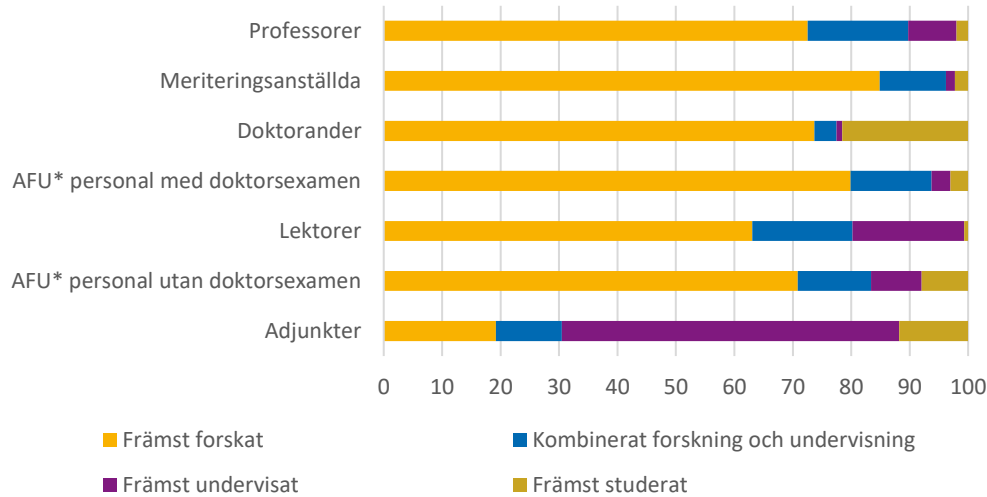
---

⁵ I statistiken omfattar anställningskategorin ”Meriteringsanställning” *postdoktorer, biträdande lektorer, forskarassistenter, samt övriga meriteringsanställningar.*

Datum
2019-05-07

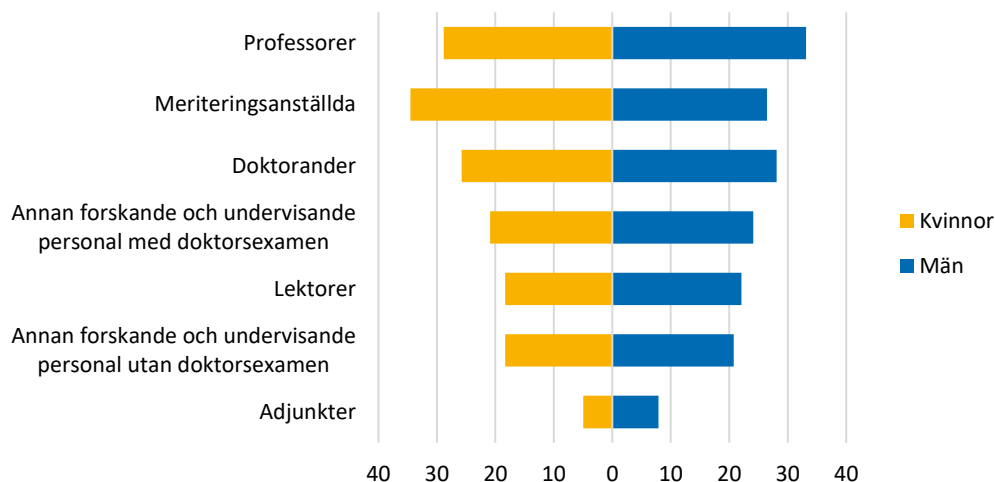
Reg.nr
52-5-19

Figur 2. Andel inom respektive anställningskategori som uppgett det huvudsakliga syftet med utlandsvistelsen: främst forskning, kombinerad forskning och undervisning, främst undervisning eller främst studier. *AFU = Annan forskande och undervisande personal.

Det var vanligare bland män att resa utomlands i tjänsten inom nästan alla anställningskategorier förutom bland meriteringsanställda, där utlandsvistelser var vanligare bland kvinnor (se Figur 3). Bland kvinnliga meriteringsanställda hade 35 procent varit utomlands inom tjänsten jämfört med 26 procent bland de manliga meriteringsanställda.

Figur 3. Andel män och kvinnor inom respektive anställningskategori som varit utomlands inom tjänsten under 2017.

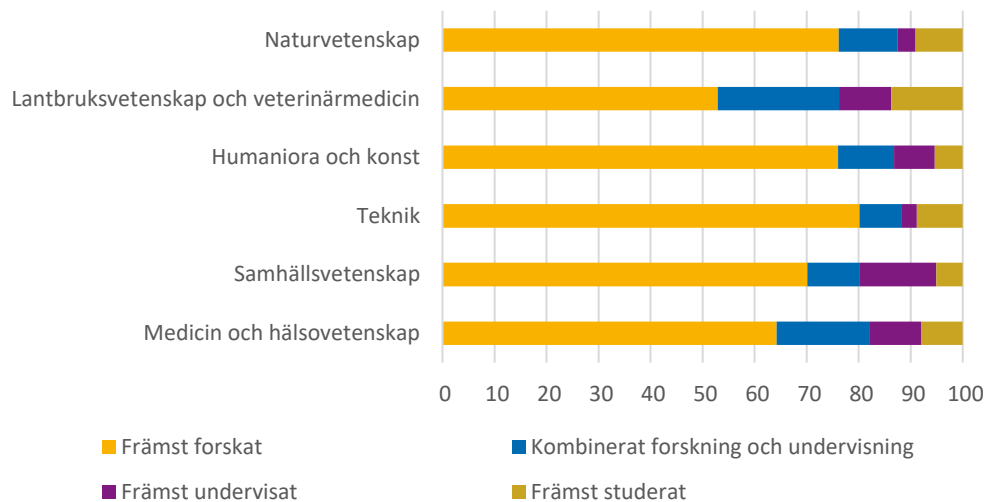
Datum
2019-05-07

Reg.nr
52-5-19

Utlandsresor inom tjänsten vanligast inom naturvetenskap

Även de olika forskningsämnesområdena skilde sig åt vad gäller utlandsvistelser i tjänsten, även om skillnaderna inte var lika stora som inom de olika anställningskategorierna. Vanligast var utlandsvistelser inom naturvetenskap samt lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, där 31 respektive 25 procent upp gav att de varit utomlands under 2017. Motsvarande andel inom humaniora och konst var 21 procent, inom teknik 19 procent, inom samhällsvetenskap 18 procent och inom medicin och hälsovetenskap 16 procent. Det var vanligast att vistas utomlands för att forska, inom de flesta forskningsämnesområden låg denna andel mellan 64 och 80 procent (se Figur 4).

Figur 4. Andel inom respektive forskningsämnesområde som uppgett det huvudsakliga syftet med utlandsvistelsen: främst forskning, kombinerad forskning och undervisning, främst undervisning eller främst studier.

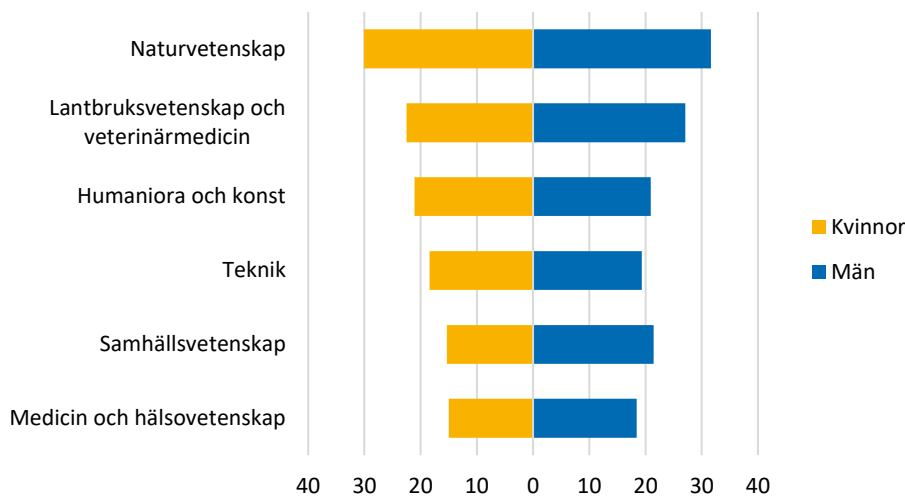
Inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin var denna andel något lägre, 53 procent. Inom detta forskningsämnesområde var det istället en något högre andel, jämfört med övriga forskningsämnesområden, som kombinerat forskning och undervisning i ungefär lika stor grad, 23 procent. Även inom medicin och hälsovetenskap var andelen som kombinerat forskning och undervisning något högre i jämförelse med övriga forskningsämnesområden, 18 procent. En möjlig förklaring är att detta är två forskningsämnesområden med relativt stora praktiska inslag som möjliggör denna kombination i högre grad än inom andra forskningsämnesområden. Bland resterande forskningsämnesområden låg andelen som ägnat sig åt både forskning och undervisning utomlands mellan 8 och 11 procent. Samhällsvetenskap var det forskningsämnesområde där högst andel, 15 procent, uppgett att de främst ägnat sig åt undervisning under utlandsvistelserna. Bland övriga forskningsämnesområden låg motsvarande andel mellan 3 och 10 procent. Att ägna sig åt studier utomlands var vanligast inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, där 14 procent angivit detta som det huvudsakliga syftet med utlandsvistelserna. Motsvarande andelar bland de övriga forskningsämnesområdena låg mellan 5 och 9 procent.

Datum
2019-05-07

Reg.nr
52-5-19

Inom samtliga forskningsämnesområden var det vanligare bland män att resa utomlands inom tjänsten, med undantag för humaniora och konst där det inte fanns någon skillnad mellan könen (se Figur 5). Störst var skillnaden inom samhällsvetenskap, där 21 procent av männen uppgett att de varit utomlands jämfört med 15 procent bland kvinnorna.

Figur 5. Andel män och kvinnor inom respektive forskningsämnesområde som varit utomlands inom tjänsten under 2017.

Anställda vid breda, forskningsinriktade universitet var utomlands i högre grad

För att titta på hur det ser ut för de olika lärosätena har vi i denna analys delat in lärosätena i kategorierna stora breda universitet, fackinriktade universitet, nya universitet samt högskolor, och beräknat de genomsnittliga andelarna för dessa lärosäteskategorier. Detta har gjorts på grund av att det inte är möjligt att presentera statistik av god kvalitet på lärosätetsnivå då det är så pass få från respektive lärosäte som deltagit i undersökningen.

De stora breda universiteten bedriver omfattande forskning och utbildning inom flera olika områden medan de fackinriktade universiteten istället bedriver omfattande forskning och utbildning framförallt inom ett ämnesområde. I gruppen nya universitet finns före detta högskolor som har ombildats till universitet från slutet av 1990-talet, och i gruppen högskolor finns samtliga högskolor med forskningsintäkter. Se Tabell 1 för en sammanställning av vilka lärosäten som ingår i de respektive lärosäteskategorierna.

Datum
2019-05-07Reg.nr
52-5-19**Tabell 1. Sammanställning av de lärosäten som ingår i respektive lärosäteskategori.****Sammanställning av lärosäteskategorier****Stora breda universitet**

Uppsala universitet
Lunds universitet
Göteborgs universitet
Stockholms universitet
Umeå universitet
Linköpings universitet

Fackinriktade universitet

Kungl. tekniska högskolan
Karolinska institutet
Chalmers tekniska högskola
Luleå tekniska universitet
Handelshögskolan i Stockholm
Sveriges lantbruksuniversitet

Nya universitet

Karlstads universitet
Linnéuniversitetet
Örebro universitet
Mittuniversitetet

Högskolor

Malmö högskola *
Blekinge tekniska högskola
Försvarshögskolan
Gymnastik- och idrottshögskolan
Högskolan i Borås
Högskolan Dalarna
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst
Mälardalens högskola
Stiftelsen Högskolan i Jönköping
Södertörns högskola
Konstfack
Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Stockholms konstnärliga högskola

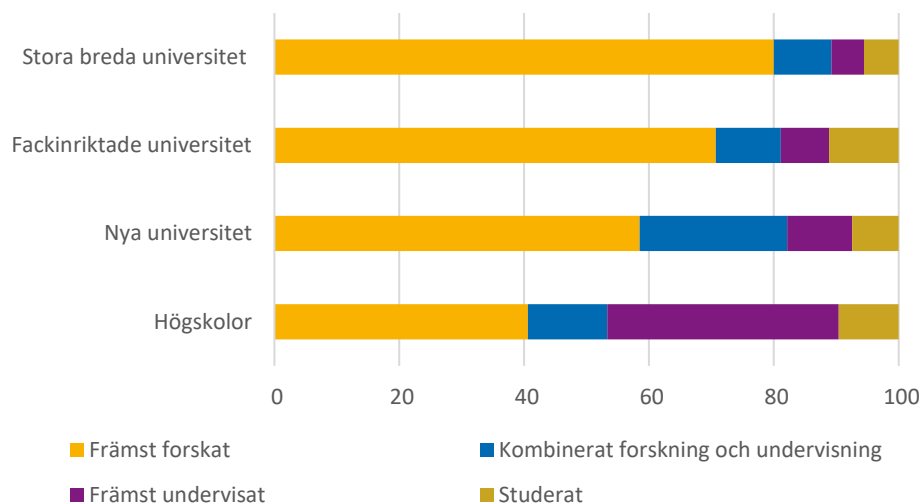
* Malmö universitet ingår sedan 1 januari 2018 i gruppen Nya universitet, men på grund av att undersökningen som ligger till grund för analysen gällde utlandsvistelser under 2017, återfinns detta lärosäte i gruppen högskolor.

Datum
2019-05-07

Reg.nr
52-5-19

Utlandsvistelser i tjänsten var vanligast bland anställda vid de stora breda universiteten och de fackinriktade universiteten, 20 respektive 22 procent uppgav att de varit utomlands i tjänsten under 2017. Bland anställda på de nya universiteten uppgav 16 procent att de varit utomlands och för högskolor uppgick andelen till 14 procent. Forskning var den vanligaste anledningen till de anställdas utlandsvistelser, även när man tittar på lärosäteskategorier, med andelar mellan 41 och 80 procent (se Figur 6). De lägsta andelarna, 41 och 59 procent, fanns bland de nya universiteten och högskolorna. Bland de nya universiteten hade en relativt hög andel angett att man varit utomlands för att kombinera forskning och undervisning i ungefär lika hög grad, 24 procent. Motsvarande andel bland de övriga lärosäteskategorierna låg mellan 9 och 13 procent. Att resa utomlands för att undervisa var vanligast bland de anställda på högskolor, 37 procent hade angett detta som huvudsaklig orsak till utlandsvistelser under 2017. Bland de övriga lärosäteskategorierna låg motsvarande andel mellan 5 och 10 procent. Andelen som uppgett studier som den främsta orsaken till utlandsvistelser låg mellan 6 och 11 procent.

Figur 6. Andel inom respektive lärosäteskategori som uppgett det huvudsakliga syftet med utlandsvistelsen: främst forskning, kombinerad forskning och undervisning, främst undervisning eller främst studier.

Datum
2019-05-07

Reg.nr
52-5-19

Urval och metod

Populationen, det vill säga de objekt som man vill dra slutsatser om, utgjordes av de individer som under 2017 var anställda vid ett universitet eller en högskola, och som bedriver FoU eller direkt stöd till FoU. Urvalsramen i undersökningen skapades med hjälp av data från registret över högskolans personal 2017. Från urvalsramen drogs ett stratifierat systematiskt urval och urvalsstorleken i uppdraget var 12 963 tjänster. Ett stratifierat systematiskt urval innebär att alla objekt inom ett stratum har samma sannolikhet att komma med i urvalet. I och med att urvalet baserats på tjänster, innebär det att det är möjligt för en individ som innehar två tjänster att svara på enkäten utifrån bägge dessa tjänster. Uppgifter lämnades avseende totalt 5 819 tjänster, vilket innebär en svarsfrekvens på 44,9 procent.

För varje tjänst i svarsmängden har en vikt beräknats. Syftet med detta är att kunna redovisa resultat för hela populationen och inte bara för de svarande. De andelar som presenteras i analysen är uträknade efter en sådan uppräknig till populationsnivå. Uppgifter om antal presenteras dock oviktade och speglar de faktiska svar som kommit in till undersökningen.

Undersökningen har genomförts två gånger tidigare, varav den första omgången utgjorde en pilotstudie. Sedan dess har undersökningens utformning ändrats så pass mycket att jämförelser över tid inte är möjliga.